

Бабчук Ю.М., м. Вінниця

e-mail: babchuk@vspu.edu.ua

Гандзій Н.В., м. Вінниця

e-mail: artgapochka@gmail.com

Жилінська М.О., м. Вінниця

Вітражне мистецтво: традиції та інновації в сучасному інтер'єрному дизайні

Анотація. У статті розглянуто вітражне мистецтво як важливий елемент декоративно-ужиткового мистецтва, що забезпечує естетичну привабливість із практичною функціональністю. Схарактеризовано різноманітні техніки створення вітражів, зокрема класичний складений вітраж, техніку Тіффані, фьюзинг, кастинг, піскоструменеве гравіювання, гризайль, плівковий псевдовітраж, фацетний вітраж та художній розпис. Підкреслено значущість декоративно-ужиткового мистецтва у збереженні та популяризації традиційної народної творчості, а також його вплив на розвиток сучасного дизайну.

Ключові слова: декоративно-ужиткове мистецтво, вітраж, техніка Тіффані, фьюзинг, кастинг, піскоструменеве гравіювання, гризайль, плівковий псевдовітраж, фацетний вітраж, художній розпис.

Annotation. The article examines stained glass art as an important element of decorative and applied art that provides aesthetic appeal with practical functionality. A variety of stained glass techniques are characterized, including classical folded stained glass, the Tiffany technique, fusing, casting, sandblasting, grisaille, film pseudo-stained glass, faceted stained glass, and artistic painting. The importance of decorative and applied art in the preservation and popularization of traditional folk art, as well as its influence on the development of modern design, is emphasized.

Keywords: decorative and applied art, stained glass, Tiffany technique, fusing, casting, sandblast engraving, grisaille, film pseudo-stained glass, faceted stained glass, artistic painting.

Декоративно-ужиткове мистецтво, поєднуючи естетичну та практичну функції, є предметною творчістю. На відміну від витонченого мистецтва, яке має виключно естетичне призначення, декоративно-ужиткове мистецтво орієнтоване на щоденний побут, забезпечуючи красу та комфорт у повсякденних предметах. Ця особливість дозволяє декоративно-ужитковому мистецтву гармонійно інтегруватися з дизайном, який також прагне поєднувати функціональність та естетику. Сучасний дизайн частково переймає функції цього мистецтва, а також багаті традиції народних промислів і художніх ремесел, збагачуючи їх новими формами та матеріалами.

Вітражний розпис на склі – це техніка декорування, що поєднує традиційні прийоми вітражного мистецтва з можливостями сучасних матеріалів. Вона дозволяє створювати на скляній поверхні унікальні зображення, які захоплюють яскравістю фарби, глибиною світлових ефектів і складністю візерунків. На відміну від класичних вітражів, які збираються з окремих кольорових шматків скла, вітражний розпис дозволяє нанести зображення на скло, що значно розширює можливості декорування інтер'єру та створення предметів мистецтва.

Художній вітраж, як будь-який вид мистецтва, постійно трансформується під впливом змін у суспільстві та технічному прогресі, що дає змогу розширити межі цього мистецтва. Нині існує безліч варіацій вітражних технік, від класичних до новітніх. До найпоширеніших належать: класичний складений вітраж, техніка Тіффані, техніка фьюзинг (спікання скла), техніка кастинг (лиття муранського скла), техніка піскоструменевого гравіювання, техніка гризайлі, техніка плівкового псевдовітражу, техніка фацетного вітражу і техніка художнього розпису. Кожна з цих технік має власні особливості й підходить для створення як традиційних, так і сучасних композицій.

1. *Класичний складений вітраж.* Це один з найдавніших і найвідоміших методів

створення вітражів, що сягає корінням середньовіччя. У класичній техніці скло нарізають на шматки за попередньо розробленим шаблоном, щоб створити мозаїчний малюнок. Потім ці шматки з'єднуються між собою свинцевими профілями, які забезпечують міцність конструкції і витонченість обрисів малюнка. Складений вітраж часто використовується в архітектурі, наприклад, у вікнах церков і соборів, завдяки здатності пропускати світло, створюючи при цьому неймовірні світлові ефекти.

2. *Техніка Тіффані.* Техніка Тіффані була розроблена на початку XX ст. американським художником і дизайнером Луїсом Комфортом Тіффані. Вона стала інноваційним проривом у зв'язку з використанням мідної фольги замість свинцевих профілів. Спочатку шматки скла нарізаються і обгортаються фольгою, потім їх з'єднують за допомогою припою, що робить конструкцію гнучкішою і дозволяє створити витончені деталі. Завдяки техніці Тіффані вітражі можна виготовляти з дрібними деталями і різноманітними кольорами, що робить їх доступними для виготовлення ламп, популярних декоративних панно та невеликих інтер'єрних прикрас.

3. *Техніка фьюзинг (спікання скла).* Фьюзинг або спікання скла – це сучасна техніка, яка забезпечує нагрівання різнокольорових шматочків скла до температури плавлення, що дозволяє з'єднувати їх в єдину композицію. Після нагрівання скла створена композиція набуває цілісної форми з гладкою поверхнею. Цей процес відбувається в спеціальних печах, де можливий контроль температури. Фьюзинг дозволяє створювати унікальні вітражі з плавними переходами кольорів і форм, а також використовувати їх у декоративних панно, прикрасах, посуді та інших предметах інтер'єру.

4. *Техніка кастингу (лиття муранського скла).* Кастинг, також відомий як лиття муранського скла, заснований на традиціях складувів з італійського острова Мурано. У цій техніці скло нагрівають і розливають у форми, де воно набуває бажаної форми. Часто форми заповнюють кольоровим склом або спеціальними добавками, що створюють унікальні візерунки та текстури. Кастинг використовують для створення об'ємних скульптурних форм, що додає розкішного й декоративного акценту інтер'єру.

5. *Техніка піскоструменевого гравіювання.* Піскоструменеве гравіювання дозволяє отримати матову та візерунчасту поверхню скла. Ця техніка передбачає обробку скла під високим тиском за допомогою струменю дрібного абразиву (піску), що допомагає видаляти верхній шар скла, створюючи ефект матовості та візерунчастості. Піскоструменева техніка часто використовується для обробки скла для вікон, дверей або перегородок з метою досягнення делікатного, напівпрозорого ефекту, що створює приватність без втрати природного світла.

6. *Техніка гризайлі.* Техніка гризайлі – це живопис на склі спеціальною фарбою, яка наноситься шарами, створюючи тіні та об'ємні малюнки. Зазвичай використовуються відтінки лише одного кольору (часто сіро-коричневого), щоб передати деталі та текстури. Малюнок, нанесений на скло, обпалюється, щоб закріпити зображення, що забезпечує його довговічність. Гризайль широко використовували в середньовічних соборах.

7. *Техніка плівкового псевдовітражу (лаковий псевдовітраж).* Плівковий псевдовітраж – це техніка, яка дозволяє імітувати класичний вітраж, використовуючи прозорі кольорові плівки або спеціальні лаки. Шматочки плівки наносяться на скло відповідно до бажаного малюнка, а контури між ними обробляються клейкими стрічками або лаками для створення вигляду «вітражних ліній». Цей метод підходить для швидкого та економічного декорування скла і часто використовується для створення тимчасових вітражів або декоративних елементів.

8. *Техніка фацетного вітражу.* Фацетний вітраж виготовляється з гранованих шматочків скла, які за формою нагадують каміння. Грановане скло заломлює світло, створюючи яскраві відблиски та ефект багатовимірності. Фацетні вітражі широко застосовуються для вікон і дверей, додаючи інтер'єрам елегантності та розкоші. Завдяки

своїй світловідбивній здатності, фацетне скло може створювати на склі вражаючі візуальні ефекти.

9. *Техніка художнього розпису.* Художній розпис скла передбачає нанесення контурів малюнків на скло, а потім його заповнення вітражними фарбами. Ця техніка дозволяє передавати тонкі деталі та створювати яскраві, насичені кольорами зображення. Розпис по склу можна використовувати для декоративного оформлення ваз, пляшок, вікон і панно. Сучасними фарбами для скла, стійкими до вицвітання і легко адаптованими до різних стилів інтер'єру, можна створити як прості абстрактні візерунки, так і складні багатопланові композиції.

Кожна з вищезазначених технік має свої унікальні риси та може застосовуватися для виконання різноманітних завдань, від практичних до декоративних, створюючи безмежні можливості для втілення мистецької уяви та інтер'єрних рішень.

Декоративно-ужиткове мистецтво, орієнтоване на естетичне збагачення побуту, гармонійно поєднує функціональність і красу, що дозволяє йому залишатися актуальним у сучасному дизайні. Вітражне мистецтво еволюціонувало від класичних технік до сучасних інновацій, які розширюють можливості декорування інтер'єрів і забезпечують різноманітність у творчих підходах. Різноманітність технік вітражу – від складеного вітражу до фьюзингу та кастингу – дозволяє вибрати методи, які найкраще підходять до конкретних проектів, враховуючи як художні, так і практичні вимоги.

Поєднання традиційного народного мистецтва та новітніх технологій вітражного декорування сприяють створенню унікальних творів, що відображають індивідуальність і стиль сучасного мистецтва, зберігаючи при цьому культурну спадщину. Підтримка та популяризація різноманітних вітражних технік сприяють подальшому розвитку декоративно-ужиткового мистецтва та його інтеграції в сучасний дизайн, що робить вітраж універсальним елементом як для класичних, так і для сучасних інтер'єрів.

Список використаних джерел:

1. Бабчук Ю.М. Підготовка майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності у старшій школі: дис. ... канд. пед. наук: 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями) / Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2021. 301 с.
2. Бабчук Ю.М., Зух М.О., Висоцький Д.В. Сучасні напрями та особливості створення hand made декору для дизайну інтер'єру. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип. 6. С. 220-223.
3. Бабчук Ю.М., Коломієць Д.І. Використання майбутніми вчителями трудового навчання та майстрами виробничого навчання комп'ютерних програм для проектування виробів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця, 2010. Вип. 24. С. 216-222.
4. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.
5. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2022. Вип. 5. С. 187-192.
6. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications*. Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.
7. Марущак О.В., Свята М.В., Шовкалюк А.В. Методика виконання вітражного розпису на

склі в умовах гурткової роботи з декоративно-ужиткового мистецтва. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 4. С. 142-153.